

János Mihály Bak (1929. – 2020.)

János Mihály Bak, istaknuti svjetski i mađarski medievist, sveučilišni profesor i politički disident iz razdoblja hladnog rata, preminuo je 18. lipnja 2020. u 92. godini života u svom stanu u Budimpešti. Iako nije u užem smislu pripadao hrvatskoj historiografiji, profesor Bak bio je osoba koja je svojim pedagoškim, znanstvenim istraživačkim i organizacijskim radom kao malo tko utjecala na njezin razvoj u posljednjih tridesetak godina. Postojano je djelovao na uključivanju historiografija u ovom dijelu Europe u šire međunarodne tokove i njihovu integraciju u suvremene znanstvene trendove, pri čemu je posebnu simpatiju imao i za hrvatsku historiografiju. Hrvatsku je i osobno osjećao kao blisku i njemu dragu zemlju, rado je u nju dolazio i s brojnim hrvatskim povjesničarima razvio intenzivne prijateljske veze. Bio je i iskreni prijatelj i suradnik našeg Odsjeka kroz dugi niz od više od dvadeset i pet godina. Budući da sam imao izrazitu čast da sam svoje poslijediplomsko obrazovanje (prvo magisterij te potom i doktorat) proveo pod njegovim mentorstvom te da sam od tada do same njegove smrti bio jedan od njegovih bližih suradnika i da me smatrao svojim prijateljem, pripala mi je tužna dužnost u povodu njegove smrti u našem Zborniku podsjetiti na njegov život i doprinos razvoju historiografije.

Život profesora Baka bio je prilično atipičan za većinu članova akademske i znanstvene zajednice te bi mogao inspirirati prilično dobar pustolovni roman, iako to najvećim dijelom nije bio rezultat nekog njegovog plana, nego činjenice da je živio u turbulentnim vremenima i onda u njima prihvaćao izazove koji su mu se nametali. Budući da je bio duhovit i lucidan promatrač, znao je na zabavan način prikazati i svoje osobne doživljaje, ali nije njih i svoju ulogu u njima nikad želio smatrati svojom prvenstvenom identifikacijom. Osobno se smatrao prvo profesorom, učiteljem, te znanstvenikom, a potom je prihvaćao sve ostale uloge koje je imao tijekom života.

Mislim da je zapravo i za sve nas koji smo imali sreću družiti se i surađivati s njim u zadnjim etapama njegovog životnog puta on i bio upravo to. Sticajem sretne okolnosti da je ipak doživio lijepe godine, pa smo svi mogli profitirati od njegovog širokog znanja, bistrine i praktičnih i manje praktičnih savjeta i iskustva, svi koji smo sad ostali iza njega bili smo mlađi i uglavnom smo ga i doživljavali kao učitelja.

Rođen je 25. travnja 1929. u Budimpešti te odrastao u četvrti Újlipótváros, u to doba najvećim dijelom naseljenoj obiteljima višeg srednjeg sloja, koje su se uglavnom bavile poduzetničkim ili intelektualnim profesijama. Njegova obitelj pripadala je u toj četvrti brojnoj židovskoj liberalnoj zajednici, uglavnom u jezičnom, kulturnom i političkom smislu potpuno integriranoj u onodobnu mađarsku sredinu. Kao i brojne slične obitelji, i obitelj Bak u svakodnevnom je životu koristila uz mađarski i njemački jezik, te je od rane mladosti bio zapravo bilingvalan, što će mu se u više odlučujućih trenutaka u životu pokazati izuzetno korisnim. Iako je u trenutku njegovog rođenja antisemitizam u Mađarskoj još bio razmjerno slab, primicanje Drugog svjetskog rata vrlo ga je brzo suočilo s rastućom segregacijom. Tako je gimnaziju pohađao u prvoj segregiranoj generaciji gdje su židovski učenici bili izdvojeni u poseban razred (1939. – 1947.), a slično je bilo i u skautskom pokretu kojeg je bio član. Situacija se postupno pogoršavala tijekom rata da bi u ožujku 1944. dolaskom na vlast pretposljednog Horthyjevog premijera Dömea Sztójayaa započeo otvoreni i nesmiljeni progon, u kojem je do veljače 1945. ubijena velika većina mađarskih Židova. Zahvaljujući dijelom oprezu i snalažljivosti svojih roditelja, dijelom vlastitoj okretnosti i odličnom znanju njemačkog jezika, uspio je, skrivajući se po kućama prijatelja nežidova preživjeti budimpeštanski holokaust i dočekati oslobođenje po Crvenoj armiji, uz sretnu činjenicu da je i njegova uža obitelj preživjela. Zbog uloge koju su odigrali u njegovom vlastitom preživljavanju, kao i u slomu nacizma općenito, uvijek je osjećao simpatiju i zahvalnost prema Rusima, a ona je vjerojatno odigrala i važnu ulogu u njegovom isprva oduševljenom prihvaćanju komunizma u prvim godinama poraća, unatoč tome što je taj sustav zapravo nastavio proces uništavanja građanskog društva u kojem je rođen i rastao, a koji je brutalno započeo već u prethodnom razdoblju. Ipak, u tom se trenutku barem kratko činilo da se rađa neko novo, za širu zajednicu pravednije društvo, što mu se kao mladiću svakako činilo privlačnim te lako objašnjava njegovo uključivanje u te promjene. Ipak, ubrzo je sagledao i negativne komponente takvog sustava, bio izbačen iz Komunističke partije te se 1956., ponovo idealistički i s entuzijazmom, uključio u ustanak protiv staljinističkog režima, radeći na revolucionarnom radiju i u Revolucionarnom povjerenstvu mađarske inteligencije, pri čemu je posebice djelovao u kontaktima s međunarodnom javnosti, uključujući i pregovore s Austrijom i zapadnim zemljama o otvaranju granice i prihvaćanju izbjeglica. Nakon sloma mađarske revolucije bio je i sam prisiljen otići u emigraciju, što je otvorilo potpuno novo poglavlje u njegovom životu, ono koje će ga pretvoriti u znanstvenika međunarodnog značaja kao kakvog smo ga svi mi kasnije i upoznali.

Kao politički emigrant u Njemačkoj, nastavio je svoje školovanje započeto u rodnoj Budimpešti, gdje je na Sveučilištu Loránda Eötvösa diplomirao 1950. povijest i sociologiju. Doktorat je upisao na Sveučilištu u Göttingenu te je tamo pod mentorstvom P. E. Schrama, jednog od najvećih medievista svog doba i utemeljitelja istraživanja simbolike i mehanizama funkcioniranja vlasti u srednjem vijeku, kao njegov posljednji doktorand radio na disertaciji pod naslovom *Das ungarische Königtum im späten Mittelalter* (kasnije objavljenoj kao knjiga pod naslovom *Königtum und Stände in Ungarn im 14.-16. Jahrhundert*). Nakon što je 1960. obranio doktorski rad bio je postdoktorand u Oxfordu do 1962., potom dvije godine asistent ponovo kod profesora Schrama u Göttingenu, a 1964. prelazi kao znanstveni asistent na sveučilištu u Marburgu. Ubrzo potom, 1966. – 1968., kao gostujući profesor dolazi na University of Delaware u Sjedinjenim Američkim Državama, da bi 1968. prešao u Kanadu na sveučilište u Vancouveru (University of British Columbia) na kojem 1972. postaje redoviti profesor i na njemu radi do 1993., kada odlazi u raniju mirovinu, ostajući ipak i dalje u vezi sa sveučilištem kao professor emeritus. Razdoblje boravka u Njemačkoj uvelo ga je u krug njemačke medievistike, s kojom je održavao veze sve do kraja života, kao i s osobnim prijateljima u Njemačkoj koju je na stanoviti način doživljavao i kao svoju novu domovinu i u kojoj je njegova najmlađa kći Gamma i nastavila živjeti. Prelazak u Ameriku i potom nastanjanje u Kanadi uvrstilo ga je istovremeno definitivno među medieviste engleskog govornog područja, nastavljajući se na njegov već spomenuti oksfordski boravak. Bio je aktivan i važan pripadnik obje spomenute velike svjetske historiografije, objavljujući radove, ali i provodeći i potičući znanstveni rad i projekte u obje od njih, što je u praksi prilično rijedak slučaj među povjesničarima. Tijekom svog boravka u Kanadi bio je važan pokretač razvoja medievistike u Kanadi i Sjedinjenim Američkim Državama (kroz osobno djelovanje općenito, ali i u okviru krovne udruge Medieval Academy of America). Pri tome je važnu ulogu odigrala njegova neiscrpna energija i snalažljivost, kao i sposobnost okupljanja i organiziranja ljudi na zajedničkim zadacima, formiranja zajednice *res publica litterarum* u duhu najboljih srednjovjekovnih i humanističkih tradicija, a njegov dotadašnji put i snalaženje u svim „sretnim i suprotnim“ događajima o kojima smo govorili i drugima koje nismo stigli spomenuti sigurno su na ta njegova svojstva bitno utjecali.

Tijekom ove emigrantske etape svog života, prof. Bak nije zaboravio ni svoju domovinu Mađarsku, a ni širu regiju (Srednju Europu) iz koje je potekao. Osim što je djelovao u disidentskom *Institut Imre Nagy de sciences politiques* (Bruxelles, Belgija) uložio je veliki trud da održi veze s mađarskom znanstvenom zajednicom u domovini, kao i znanstvenicima ostalih srednjoeuropskih i istočnoeuropskih historiografija. Prikazivao je njihove rezultate u brojnim zapadnim znanstvenim časopisima, prevodio njihove radove i knjige koje je smatrao općenito relevantnim za svjetsku historiografiju te organizirao njihova sudjelovanja na znanstvenim skupovima i gostovanja na sveučilištima na zapadu (posebice je važnu ulogu odigrao tako u zapadnoj međunarodnoj promociji jednog od najznačajnijih ruskih medievista, također

disidenta, Arona Jakovljeviča Gureviča). Polako je počeo i ponovo dolaziti u Mađarsku, a pad komunističkog režima u njoj omogućio mu je i konačan povratak, kojim je otvorena nova etapa njegovog znanstvenog života.

Ta posljednja faza kojom se na simboličan način i zatvorio krug njegovog života vrativši ga u voljeni rodni grad i zemlju započela je početkom devedesetih godina njegovim angažmanom na osnivanju novog Srednjoeuropskog sveučilišta u Budimpešti, osnovanog izdašnom financijskom potporom američkog milijardera mađarskog porijekla Georga Sorosa, ustanove koja će odigrati izuzetnu ulogu u preobrazbi društva u postkomunističkim zemljama i njihovoj integraciji u jedinstvenu europsku zajednicu (s težištem na poticanju disciplina potrebnih za modernizaciju i transformaciju društva poput prava, ekonomije, političkih znanosti, ali i povijesti s težištem na suvremenijem razdoblju), a na kojem je uspio uspostaviti i Odsjek za srednjovjekovne studije, po mnogočemu jedinstveni visokoškolski projekta, koji će dovesti do transformacije ne samo medievistike nego povijesne znanosti općenito diljem postkomunističkih država srednje i jugoistočne Europe, uključujući Hrvatsku. Odsjek je počeo djelovati 1992. s probnom generacijom od pet medievista koji su svoj postdiplomski studij pohađali na Odsjeku za povijest istog sveučilišta, a 1993. upisana je i prva prava generacija studenata (u kojoj je bilo i pet hrvatskih studenata). Odsjek je pod njegovim faktičnim vodstvom, koje je samo rijetko bivalo formalizirano prihvaćanjem nekog od položaja u strukturama Odsjeka i cijelog Sveučilišta, ubrzano prerastao u izuzetnu znanstvenu instituciju i smještao se na kartu svjetske medievistike. Prof. Bak poklonio je Odsjeku i svoju veliku specijalističku knjižnicu, postigao da i neki njegovi prijatelji na zapadu učine slična darovanja, te, koristeći financijske mogućnosti koje je novo Sveučilište imalo, pokrenuo plansko stvaranje jedinstvene specijalističke medievističke knjižnice u ovom dijelu svijeta. Knjižnicu je uspio ujediniti s knjižnicom Odsjeka za raniju povijest Sveučilišta Loránda Eötvösa iz Budimpešte, koje joj je ustupilo i prostorije za smještaj, gdje se i danas nalazi. Prilikom osnutka Odsjeka za srednjovjekovne studije prof. Bak i njegovi mlađi najbliži suradnici Gábor Klaniczay i József Laszlovsky, obojica sa Sveučilišta Loránda Eötvösa iz Budimpešte, te Gerhard Jaritz iz Instituta za materijalnu kulturu Austrijske akademije u Kremsu kraj Beča uspjeli su, koristeći svoju izuzetnu predanost i energiju te brojne osobne kontakte koje su uspostavili s kolegama u istočnim i zapadnim zemljama osigurati da na novom Odsjeku predaju ili na druge načine (kao članovi programskog vijeća, mentori i komentori, i sl.) podrže njegovu djelatnost tada najznačajniji svjetski znanstvenici. Novouspostavljeni Odsjek odigrao je važnu ulogu i za razvoj nekih drugih međunarodnih projekata poput stvaranja Međunarodnog medievističkog kongresa u Leedsu podupirući od samog početka njegovo djelovanje, istovremeno na taj način omogućujući svojim studentima i djelatnicima uključivanje u međunarodnu znanstvenu razmjenu mišljenja i stvaranje prostora za prezentaciju njihovih rezultata široj međunarodnoj medievističkoj zajednici. Odsjek je razvio i široku djelatnost i prilikom svog predstavljanja znanstvenim ustanovama

u svijetu s ciljem pridobivanja njihove podrške i regrutacije potencijalnih studenata te su prof. Bak i njegovi suradnici u prvim godinama obišli čitavo područje srednje, istočne i jugoistočne Europe, a zgodno je spomenuti da je na tim putovanjima baš on osobno 1992. s tim ciljem posjetio Zagreb i na Filozofskom fakultetu predstavio projekt i razgovarao sa prisutnim profesorima, studentima i općenito zainteresiranim polaznicima. Aktivno je sudjelovao i u procesu selekcije studenata brinući se da izabrani studenti budu također zainteresirani i kvalitetni i omogućio da se podjednako entuzijastično uključe u nastanak novog sveučilišta. Takvim načinom, u samo dvije godine djelovanja Odsjeka uspio je da ovaj postigne akreditacije magistarskog i doktorskog studija i učinio ga prepoznatljivim središtem srednjovjekovnih studija na internacionalnom planu.

Izuzetno je kvalitetno radio na Odsjeku kao profesor koji je držao brojne i raznovrsne kolegije i radne grupe (od onih posvećenih njegovom tradicionalnom interesu za simboliku, poput radne grupe *Signs and symbols*, preko onih o narativnim izvorima do onih iz društvene povijest koje su se bavile temama poput povijesti plemstva u Srednjoj Europi), u izvođenje kojih je povremeno uključivao i svoje doktorande, te organizirao ljetne škole. Bio je i zahtjevan ali cijenjen mentor pri izradi brojnih doktorskih i magistarskih disertacija. Prof. Bak bio je i izuzetan znanstvenik i organizator znanstvene i znanstveno-izdavačke djelatnosti. U Budimpeštu je prenio i neke od svojih projekata koje je već ranije započeo u Kanadi, a također je započeo i mnoge druge, uvijek težeći da u njih uključi svoje stare i nove suradnike. U osnovi je želio svojim studentima i mlađim suradnicima dati šansu i pomoći im pri uključivanju u znanstveni život, a takvi pozivi na suradnju ujedno su zapravo bili i način ohrabrenja i priznanja kao i izrazi povjerenja. Među takvim projektima posebno bih istakao nekoliko velikih znanstveno-izdavačkih projekata koji su rezultirali serijama knjiga koje se slobodno mogu smatrati referentnima za svoja tematska područja na internacionalnoj razini. Temelj prvog od njih bio je priručnik za studente odnosno repertorij objavljenih srednjovjekovnih narativnih izvora s njihovim izdanjima i prijevodima na svjetske jezike, koji je sastavio i objavio u suradnji s Heinzom Quirinom i Paulom Hollingsworthom 1987. pod naslovom *Medieval Narrative Sources. A Chronological Guide (with a List of Major Letter Collections)*. Isti je priručnik iste godine objavljen i u njemačkoj inačici. Uviđajući potrebu njegovog ažuriranja, 1999. izradio je s Ivanom Jurkovićem i Ryszardom Grzesikom drugo dopunjeno izdanje (*Medieval Narrative Sources. A Chronological Guide*), a 2013. je kod izdavačke kuće Brepols u suradnji s Ivanom Jurkovićem objavio iz temelja prestrukturiran i nadopunjen s narativnim izvorima zemalja Bliskog Istoka i sjeverne Afrike novi priručnik naslova *Chronicon: Medieval Narrative Sources. A Chronological Guide with Introductory Essays*. Vrijedno je napomenuti da su uvodna poglavlja u tom izdanju na njegov nagovor priredili ponajbolji svjetski stručnjaci za određena područja poput Patricka Gearyja, Hansa-Wernera Goetza i Gábora Klaniczaya. Iako je to bilo zamišljeno kao kraj njegovog rada na ovom projektu, desila se nesuglasica sa izdavačkom kućom koja također

dosta govori o njegovom shvaćanju znanosti, ali i ljudskim karakteristikama. Budući da je Brepols knjigu izdao kao skupo izdanje, s čime je prof. Bak bio izuzetno nezadovoljan jer mu je osnovna namjera bila objaviti priručnik dostupan studentima i mladim istraživačima, odlučio je napraviti novo, opet potpuno prestrukturirano, prerađeno i nadopunjeno izdanje u suradnji s Ivanom Jurkovićem i Justinom Lakeom koje je pod naslovom *A Chronology of Medieval Historical Narratives* objavljeno na mrežnim stranicama sveučilišta Utah State University (https://digitalcommons.usu.edu/lib_mono/), gdje može biti korišten bez naplate.

Drugi projekt sličnog karaktera nastao je iz upoznavanja prof. Baka i američkog povjesničara zainteresiranog za rusku povijest i kulturu i znanstvenog izdavača Charlesa Schlacksa Jr., koji je u osamdesetim godinama zasnovao vrlo ambiciozan projekt objavljivanja srednjovjekovnog zakonodavstva svih istočnoeuropskih zemalja u originalnim jezicima i u engleskom prijevodu. Sam Schlacks pripremao je izdanje ruskih srednjovjekovnih zakona (koje je i objavio početkom devedesetih godina u dva sveska pod naslovom *Laws of Russia: Medieval Russia*) te je prof. Baku ponudio suradnju na izdavanju slično zasnovanih izdanja ugarskih zakona. Na tom zadatku, prof. Bak angažirao je američkog povjesničara s interesom za povijest Ugarske i srednje Europe Jamesa Rossa Sweeneya i uglednog mađarskog pravnog povjesničara Györgya Bónisa te s njima priredio i 1989. objavio prvi svezak serije *The Laws of the Medieval Kingdom of Hungary. Decreta Regni Mediaevalis Hungariae* sa zakonima razdoblja Arpadovića. Rad na toj seriji nastavio je i po povratku u Budimpeštu te je u suradnji s različitim mađarskim, američkim i engleskim znanstvenicima (povjesničarima i pravnim povjesničarima) u sljedeća četiri sveska (1992. – 2013.) objavio kompletno ugarsko srednjovjekovno zakonodavstvo u latinskom originalu i kvalitetnom engleskom prijevodu, uključivo i izdanje glasovitog zbornika ugarskog običajnog prava Tripartit kao posljednji peti svezak serije. Osim samog rezultata, serija je značajna i kao model po kojem bi trebalo izdavati takvu građu za međunarodnu znanstvenu javnost. Osim samih priređivača, prilikom pripremanja svezaka konstantno su održavani radni sastanci u čiji je rad bio uključen širi krug stručnjaka, nerijetko najvećih svjetskih stručnjaka za pojedine aspekte srednjovjekovnog prava, koji su u intenzivnim radnim druženjima komentirali i popravljali prijevode, a nerijetko i produbljivali njihovu analizu. To izdanje i metodologija njegove izrade poslužili su i za projekt objavljivanja hrvatskog srednjovjekovnog zakonodavstva koji se sada vodi u sklopu istraživačkog programa našeg Odsjeka na kritičkom objavljivanju izvora, a čast mi je da je prof. Bak kao jedan od konzultanata sudjelovao u radu na prvoj knjizi tog zadatka (unutar projekta *Izvori, pomagala i studije za hrvatsku povijest od srednjeg vijeka do kraja dugog 19. st.* koji sam vodio pri Hrvatskoj zakladi za znanost). Također je vrijedno spomenuti da je po završetku tiskanog izdanja serije, prof. Bak organizirao i pripremu on-line izdanja svih pet svezaka, u kojem su ispravljene pogreške iz tiskanih izdanja, a tumačenja ažurirana u skladu sa spoznajama stečenim nakon tiskanog izdanja. To izdanje se također može koristiti putem spomenutih mrežnih stranica sveučilišta Utah State University.

Treći veliki znanstveno-izdavački projekt koji posebno vrijedi spomenuti je projekt izdavanja srednjovjekovnih narativnih izvora s područja Srednje Europe *Central European Medieval Texts* u izvornicima i engleskim prijevodima, koji je prof Bak pokrenuo u suradnji s Urszulom Borkowskom, Gilesom Constableom i Gáborom Klaniczayem, a u kojem je pod njegovim vodstvom od 1999. do njegove smrti objavljeno deset svezaka, među kojima i djelo Tome Arhiđakona. Prof. Bak bio je glavni urednik čitave serije (te priređivač, zajedno s Lászlóm Veszprémyem, njezinog 9. sveska *Chronica de gestis Hungarorum e codice picto saec. XIV. Chronicle of the deeds of the Hungarians from the fourteenth-century illuminated codex*, objavljenog 2018.), ali je njegov doprinos pojedinim svescima obično daleko nadilazio prosječno shvaćanje uredničkog posla te graničio s ulogom samih priređivača, dajući svima opet dobar primjer kako treba pristupati svojim zadacima.

Uz ova tri znanstveno-izdavačka projekta prof. Bak je u ovoj posljednjoj fazi svog djelovanja vodio ili organizirao i podupirao brojne druge znanstveno istraživačke projekte poput onih posvećenih plemstvu, vladarima i vladaricama, simbolici vlasti, "zlouporabama i uporabama" srednjeg vijeka i sl., odnosno temama koje su izvirale iz njegove želje da što bolje razumije totalitet srednjovjekovnog društvenog razvoja. U tom ga je smislu zanimalo i zakonodavstvo i prije spomenuti interes za rad na izdavanju srednjovjekovnih zakona proizlazio je iz njegovog rada na društvenoj, a ne toliko na pravnoj povijesti. U ranijem razdoblju, dijelom i kao posljedica njegovih socialdemokratskih političkih preferencija, veću je pažnju poklanjao i proučavanju seljaštva te je bio pokretač časopisa *The Journal of Peasant Studies*. Iako njegov interes za povijest seljaštva nije ni kasnije nestao, samo se sporadično mogao vraćati toj temi budući da je bio zaokupljen različitim drugim proučavanjima, velikim dijelom uvjetovanim i interesima njegovih studenata i temama njihovih disertacija.

Na Odsjeku za srednjovjekovne studije prof. Bak djelovao je kao redoviti profesor do umirovljenja 2007., ali je potom kao professor emeritus istog Sveučilišta nastavio na njemu djelovati do smrti. Pri tome treba naglasiti, što je vidljivo već i iz prethodnih odjeljaka, da njegov profesorski i znanstveni rad ni u tim posljednjim godinama zbilja nisu bili samo formalni. Do samog kraja, uključujući i posljednjih nekoliko mjeseci, kada mu je diagnosticiran rak pluća i postaje praktički osuđen na kućni pritvor zbog pojave pandemije COVID-19, aktivno je vodio (i uspješno završio) puno značajnih znanstveno-izdavačkih projekata, a do samog kraja radio je i na dva teksta, članku o strukturama vlasti za priručnik o srednjovjekovnoj Srednjoj Europi (u suradnji sa Suzanom Miljan) te knjizi *Crown and Coronation in Hungary 1000-1916 A. D.* koju je napisao zajedno s Gézom Pálffyem i koja je objavljena samo nekoliko mjeseci nakon njegove smrti u izdanju Mađarske akademije znanosti.

Prof. Bak imao je ključnu ulogu u osnivanju MECERN-a (Medieval Central European Research Network), udruge srednjoeuropskih medievista koja je do sada na biennialnom principu organizirala četiri kongresa (u Budimpešti, Olomoucu i Zagrebu za njegovog života i na kojima je aktivno sudjelovao te 4. kongres u Gdansku

nakon njegove smrti jer je bio odgođen zbog pandemije COVID-19). Prvi kongres MECERN-a, održan 2014. godine, bio je obilježen proslavom njegovog 85. rođendana. Povodom 90. rođendana doživio je još jedno priznanje svojih kolega i učenika koji su ustanovili zakladu *János M. Bak Research Fellowship on Medieval Central Europe* za stipendiranje studijskih boravaka mladih znanstvenika na Srednjoeuropskom sveučilištu u Budimpešti. O važnosti koju je tome pridavao i koliko mu je to značilo, a i o tome kakav je čovjek, profesor i prijatelj bio, govori i činjenica da je krajem ožujka 2020., samo nekoliko dana nakon što mu je dijagnosticirana smrtonosna bolest, prisustvovao predavanju koje je u sklopu svojih obveza prema zakladi održao njezin prvi stipendist, mladi ukrajinski arabist Mykhaylo Yakubovych.

Prof. Bak (odnosno János, kako nas je tijekom vremena uspio natjerati da ga zovemo) veze s našim Odsjekom za povijesne znanosti uspostavio je ranih devedesetih godina, upoznavši se s njegovim djelovanjem kroz dva studenta prve generacije posljediplomskog studija medievistike na Srednjoeuropskom sveučilištu, Zoranom Ladićem i sa mnom). Od tada je konstantno podupirao ne samo naš osobni rad i razvoj nego i planove Odsjeka s kojima je bio upoznat. Vrhunac te suradnje bilo je i njegovo već spomenuto formalizirano sudjelovanje u svojstvu konzultanta na našem projektu pri Hrvatskoj zakladi za znanost, u sklopu čega je i posljednji put službeno boravio u Zagrebu 2019., netom nakon svog devedesetog rođendana. Naravno, suradnja s našim Odsjekom nije bila jedini vid njegove suradnje s hrvatskim povijesničarima, kako njegovim studentima, tako i drugima s kojima je surađivao na raznovrsnim već spomenutim i nespomenutim projektima i u različitim prigodama, te je neosporno dao velik doprinos razvoju hrvatske historiografije.

János je bio ne samo odličan profesor i veliki znanstvenik i organizator znanstvenog rada, nego prije svega dobar i plemenit čovjek i iskren prijatelj. Sve nas koji su imali sreću proći dio svog obrazovanja pod njegovim vodstvom i/ili surađivati s njime na znanstvenim zadacima višestruko je zadužio učeći nas ne samo riječima nego i vlastitim primjerom. I to ne samo znanstvenim stvarima kojima se bavio, nego i drugim ljudskim vrijednostima te prevladavanju problema i snalaženju u njima. Radilo se o osobi kojoj je iskreno bilo stalo do drugih, koji se brinuo za ljude i volio ih, te poticao svoje učenike i kolege da teže biti bolji i napreduju. Bio je u stanju stvoriti i održavati široki krug prijatelja s najširih prostora humanističke znanstvene zajednice, bez obzira na njihovo društveno i nacionalno porijeklo ili dobnu razliku prema sebi. Svima će nam još dugo jako nedostajati.

Damir Karbić